



e-zpravodaj

Národní knihovny ČR

ročník 3 | číslo 5 | 2016
září – říjen

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti

**Knižní novinky aneb v NK ČR
knihy také vydáváme /
Slovanská knihovna – Můj osud /
Mozaika vzpomínek**

NDK – Co dělá kurátor Krameria?

Tři otázky pro... Petru Vávrovou

**Česká literatura a nová média
knih**

**Knihy se těžko vystavují:
Zdenek Seydl**

**Slavné stavby Františka
Maxmiliána Kaňky**

Signal – festival světla Praha 2016

e-zpravodaj Národní knihovny ČR
ročník 3 | číslo 5 | 2016 září – říjen | beta verze
Dvuměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:
Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221
E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz
Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),
221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce: *Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ*
Redakční rada: *Irena MAŇÁKOVÁ (předseda), Jana HUŇOVÁ,*
Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ
Grafické zpracování: *Klára MICHÁLKOVÁ*

Příspěvky připravili: *Lukáš BABKA, Marie CIMBURKOVÁ, Marie*
HAŠKOVCOVÁ, Kateřina HEKRDLOVÁ, Hana HLUŠIČKOVÁ,
Markéta HRDLIČKOVÁ, Zuzana KOPEČNÁ, Karolína
KOŠŤÁLOVÁ, Jan LUKAVEC, Venuše MAKRLÍKOVÁ,
Jana ORLOVÁ, Barbora RUDIŠINOVÁ, Hana VAJNEROVÁ,
Petra VÁVROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Obrazová dokumentace: Archiv NK ČR, Bilsen, Joop van /
Anefo, Eva HODÍKOVÁ, NDK NK ČR, Odbor služeb NK ČR,
Oddělení výstav NK ČR, Jana ORLOVÁ, Slovanská knihovna,
VitVit, Webarchiv NK ČR, Wikipedia, www.vhu.cz

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese: e-zpravodaj.nkp.cz

Co je nového 3

Provozní doba od 29. 8. do 31. 12. 2016

Naskenované lístkové katalogy pohromadě – nová
webová aplikace RetriS

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme –
Slovanská knihovna – můj osud / Mozaika vzpomínek

Tematická mapa fondu NK ČR a tematické vyhledávání

Představujeme 5

Mobilní rozhraní katalogů a databází NK ČR

Co dělá kurátor Krameria?

Webarchiv a mezinárodní spolupráce na společných
kolekcích

Tři otázky pro ... Petru Vávrovou

Zajímavosti a tipy 7

Co čte knihovník? / *Česká literatura a nová média knih*

Střípky z Archivu NK ČR / *Zamyšlení nad jedním výročím*

Kalendárium aneb víte, že ...

Zveme vás 10

Tvořivé ruce

Knihy se těžko vystavují: Zdenek Seydl

Křesťanská Arménie

Slavné stavby Františka Maxmiliána Kaňky

Signal – festival světla Praha 2016

Slovanská knihovna zve
– Tradice českých / československých bádání o ději-
nách a kultuře východní Evropy.

– Pod znakem katalogovi i materialov k... V. N. Tukalev-
skij i ruskaja kniga za rubežom

Projekt Klementinum 190
– Cermaque – Písně od srdce

– Tomáš Janyпка – Obratník Klauna

Titulní fotografie: Detail z obálky knihy *Slovanská
knihovna – můj osud / Mozaika*

Co je nového

Provozní doba od 29. 8. do 31. 12. 2016

Po období letních prázdnin a dovolených se vra-
címe zpět ke standardní provozní době Národní knihovny
ČR. Více informací o provozní době naleznete [zde](#).

Dále bychom Vás rádi informovali o uzavírkách
prostor Národní knihovny do konce roku 2016.

Celá knihovna je uzavřena:

- ve středu 28. září – státní svátek
- od pátku 28. října do neděle 30. října – státní svátek
a navazující sobota a neděle
- od čtvrtka 17. listopadu do neděle 20. listopadu –
státní svátek a navazující dny
- od soboty 24. prosince do pondělí 26. prosince –
vánoční svátky
- od soboty 31. prosince 2016 do neděle 1. ledna
2017 – novoroční svátky

Běžný provoz knihovny bude zahájen 2. ledna
2017, sledujte prosím oznámení na letáčích a informace
na webových stránkách knihovny.

Naskenované lístkové katalogy pohromadě – nová webová aplikace RetriS

Na konci června 2016 byla spuštěna nová webo-
vá aplikace Národní knihovny, která sloučila dohromady
tři původně samostatné systémy. Jednalo se o systém
KATIF, jenž obsahoval lístkové katalogy Národní knihovny
v naskenované podobě, interní systém pro správu inter-
netových lístkových katalogů RIS a NRIS – Národní infor-
mační systém pro retrokonverzi.

Tyto tři systémy byly nahrazeny novou webo-
vou aplikací RetriS, kterou vyvinula firma SOFO Group
a. s. Aplikace RetriS je přístupná na adrese retris.nkp.cz
a momentálně v ní najdete naskenované lístkové katalo-
gy celkem šestnácti českých knihoven. Zmíňme například
tři pobočky Národního muzea, Národní lékařskou knihov-
nu či katalog Hudebního oddělení Městské knihovny
v Praze. Jedná se tedy o další dílčí pozitivní krok směrem
ke sjednocení naskenovaných katalogů, neboť nyní lze
v rámci jedné webové aplikace vyhledávat v katalozích
více knihoven.

Aplikace změnila barvu z modré na oranžovou,
nicméně počítačové rozhraní se oproti systému KATIF,
na který jsme byli zvyklí, víceméně nezměnilo. Úvodní
webovou stránku nahrazené aplikace KATIF si lze připo-
menout [zde](#).

V katalogu může stejně jako předtím vyhledávat
i nepřihlášený a neregistrovaný uživatel/ka a v levém pa-
nelu lze vždy vybírat z jednotlivých katalogů, v nichž se
po rozkliknutí objeví seznam skříní. Každá skřín obsahuje
dále zásuvky a katalogizační lístky.

Uživatel/uživatka má zároveň možnost doku-

ment rovnou objednat pomocí tlačítka v levém horním
rohu. Záleží ovšem na dané instituci, zda objednávání
dokumentu v systému RetriS povolí. Například přístup
z NK ČR povoluje objednávat dokumenty pouze z NK,
z katalogu Národního muzea (České muzeum hudby –
ostatní katalogy) a z Židovského muzea v Praze.

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme *Slovanská knihovna – můj osud / Mozaika vzpomínek* Jiří Vacek



Knížku, která by nemě-
la uniknout vaší pozornosti, lze
charakterizovat jednou větou:
Netradičně pojaté memoáry,
které si přečtete se skuteč-
ným potěšením. Náš vážený
klementinský kolega, knihov-
ník, slavista a literární histo-
rik, mezinárodně respektova-
ný odborník specializující se
na problematiku ruské, ukra-
jinské a běloruské emigrace Jiří Vacek, se na stránkách
těchto pamětí ukázal jako překvapivě talentovaný vy-
pravěč. Proud vzpomínek zahrnuje především více než
půlstoletí jeho práce ve Slovanské knihovně (dnes odboru
Národní knihovny České republiky), jedné z nejvýznam-
nějších světových slavistických knihoven, kde působí
od roku 1964. Autor připomíná nejen důležité události
z dějin „Slovanky“, ale představuje i širokou plejádu osob
(pracovníků knihovny i odborných badatelů-slavistů z ce-
lého světa), kteří s ní přišli od jejího založení v roce 1924
do kontaktu. Téměř románové příběhy – ať už tragické,
nebo humorné – tvoří umně poskládanou mozaiku, která
vás při četbě – doufám, že jako mě – okouzlí svou barvitostí
a člověčenstvím.

Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, Pra-
ha 2016, 1. vydání, 176 s., (Publikace Slovanské knihov-
ny, sv. 77). ISBN 978-80-7050-671-4

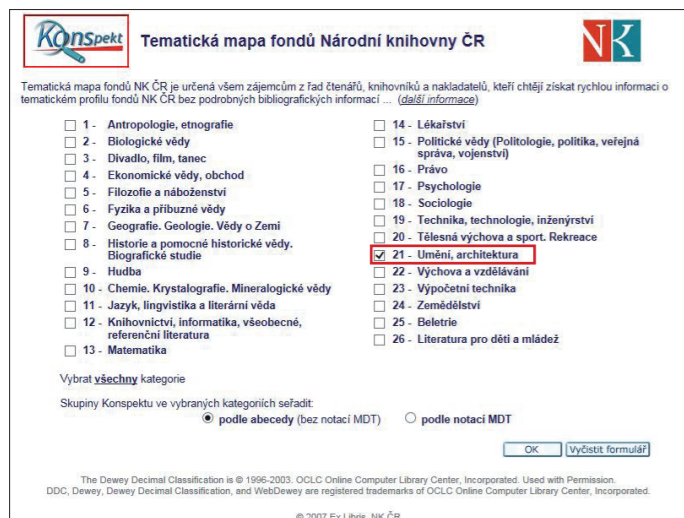
Tematická mapa fondů NK ČR a tematické vyhledávání

Nevíte, ve které knize hledat informace k tématu,
které vás zajímá? Cesta k té správné knize, pokud znáte
její název či autora, je zpravidla velmi jednoduchá. Jak
ale postupovat, pokud hledáte „něco o něčem“?

V online katalogu NK ČR naleznete dva pomocní-
ky, s jejichž pomocí si můžete jednoduše vytipovat skupi-
ny dokumentů, které odpovídají oboru či tématu, jež vás
zajímá.

S [Tematickou mapou fondů NK ČR](#) najdete
ve dvou krocích knihy vztahující se k určité oblasti lidské-
ho vědění. To je v katalogu popsáno pomocí 26 předmě-
tových kategorií, které jsou dále ještě jemněji rozděleny
do podkategorií. S pomocí Tematické mapy fondů si

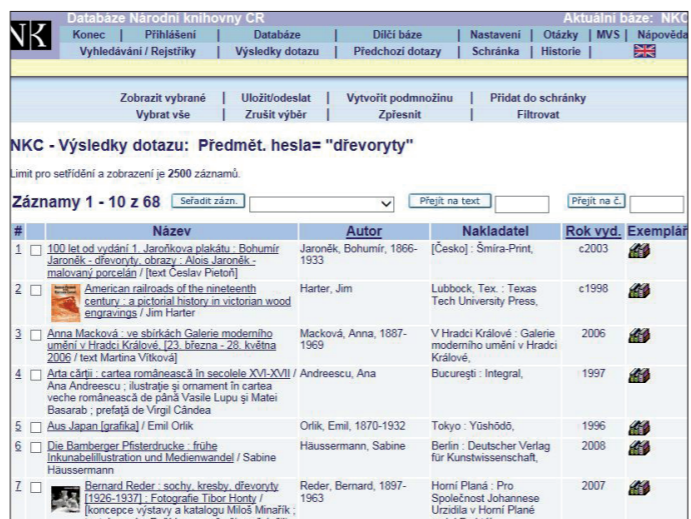
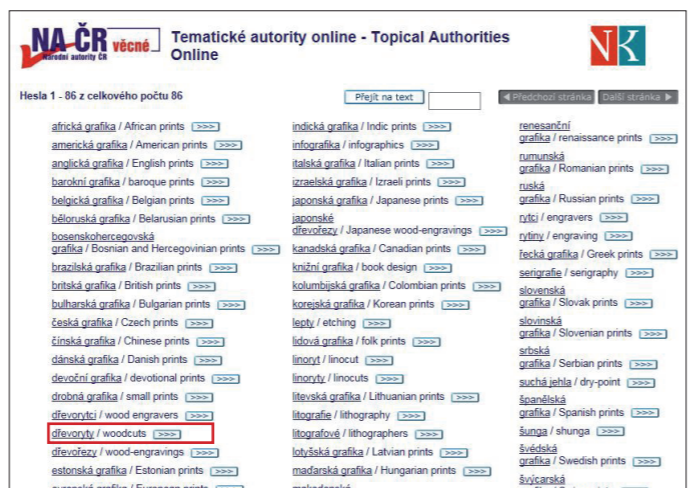
můžete udělat základní přehled o tom, jaké knihy jsou v knihovně dostupné např. z oblasti malířství, logiky, mineralogie, hudební teorie, psychiatrie nebo umělé inteligence. Tematická mapa fondů pracuje především s knihami vydanými po roce 1995. Vzhledem k množství knih ve fondu NK ČR mohou být jednotlivé podkategorie zastoupené v online katalogu stovkami knih. Tematická mapa fondu vám proto nabízí i možnost zpresnit si vyhledané dokumenty např. podle toho, zda jde o české či zahraniční knihy, či podle toho, zda hledáte knihy nejnovejší



nebo ty, které vyšly např. před deseti lety.

Druhým pomocníkem v online katalogu je **Tematické vyhledávání**. To vychází z předmětových hesel (tzv. věcných autorit), které jsou již velmi podrobné a věnují se užším tématům než předmětové kategorie a podkategorie využívané v Tematické mapě fondu. Hierarchicky jsou předmětová hesla v online katalogu vlastně tím nejjemnějším způsobem, jak popsat téma knihy. Do každé z 26 předmětových kategorií patří řada podkategorií. V jednotlivých podkategoriích pak můžete najít desítky či stovky předmětových hesel. Výsledek Tematického vyhledávání tak může být v některých případech lépe zacílený na konkrétní specifické téma (např. knižní grafika, hudební harmonie, fuzzy systémy, náhrada škody či vypravěčské techniky), které vás zajímá. Oproti hledání podle Tematické mapy fondu však můžete postrádat dokumenty související s vybraným tématem v širších souvislostech.

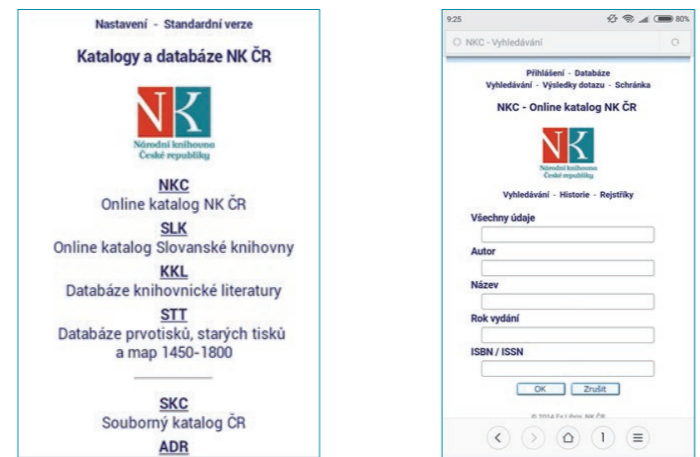
I v případě Tematického vyhledávání si nejprve musíte zvolit předmětovou kategorii a podkategorii, např. kategorii *Umění, architektura* a podkategorii *Grafické umění, Grafika*. V dalším kroku se vám již zobrazí předmětová hesla (neboli autoritní termíny), která patří do zvolené podkategorie. Kliknutím na **»»»** vám online katalog nabídne knihy a případně i periodika, v jejichž záznamu je příslušné předmětové heslo uvedeno.



Představujeme

Mobilní rozhraní katalogů a databází NK ČR

K objednání knihy nebo časopisu z elektronického katalogu NK ČR stačí mít počítač s přístupem k internetu. Pokud jste zvyklí používat spíše chytrý telefon nebo tablet, můžete pro práci s elektronickými katalogy využít mobilní rozhraní, které se vám nabídne automaticky při přístupu z mobilních zařízení.



V prostředí mobilního rozhraní jsou vedle online katalogu k dispozici i další databáze, např. Souborný katalog ČR nebo článková databáze ANL. Dotaz můžete zadat v základních polích autor, název, rok vydání, ISBN/ISSN nebo případně hledat ve všech údajích.

Podobně jako standardní verze i mobilní rozhraní nabízí zpřesnění nalezených výsledků nebo uložení vybraných záznamů do schránky. Pokud záznamy ukládáte do schránky ve chvíli, kdy jste do systému přihlášení jako registrovaný uživatel, zůstávají zde uloženy, a můžete si je posleze odeslat na e-mail nebo uložit – ovšem pouze při přihlášení z počítače.

Mobilní prostředí vám samozřejmě nabízí také možnost objednat si jednotlivé dokumenty ke studiu, prodloužit si vypůjčku nebo zrušit požadavek na dokument, který má vypůjčený jiný uživatel.

Co dělá kurátor Krameria?

Nejprve by bylo dobré vysvětlit, kdo to vlastně je kurátor. Většinou lidí se asi vybaví člověk, který má na starosti delikventy nebo lidi v podmínce. Po otevření slovníku cizích slov se zobrazí slovíčko „pečovatel“. Jakýkoliv kurátor je vlastně pečovatel. Záleží na tom, o co se zrovna stará. Zařity je tento pojem v oborech knihovnictví, muzejnictví, ale i v biologických vědách. Ve všech těchto oblastech je kurátor chápán jako člověk, který zajišťuje ochranu a údržbu sbírek nebo databází.

Zjednodušeně řečeno to platí i pro kurátora pohybujícího se v digitálním prostředí. Zde se pak hovoří o tzv. digitálním kurátorství (digital curation), které „zahr-

nuje správu, ochranu a zhodnocení digitálních dat během jejich životního cyklu“ (What is digital curation?, 2015: „Digital curation involves maintaining, preserving and adding value to digital research data throughout its lifecycle.“ Překlad Pavla Švástová).

Obecně bychom digitální kurátory mohli rozdělit na tzv. datové a obsahové, a to podle druhu činností, jež vykonávají.

V praxi pak má obsahový kurátor digitální knihovny Kramerius NK ČR na starosti správu cca 40 milionů stran digitalizovaných dokumentů bohemikální povahy (tj. dokumenty vztahující se k českému prostředí). Jeho hlavní náplní je kontrola zobrazování a rozvoj uživatelského rozhraní, komunikace s uživateli, kontrola dokumentů z hlediska autorského práva, zpřístupňování knih uživatelům, dohledávání autorských práv dědiců a zařazování děl mezi díla osiřelá, vedení záznamů o nalezených chybách, komunikace s technickým správcem, vytváření virtuálních sbírek a propagace obsahu digitální knihovny.

Oproti tomu datový kurátor spravuje zejména data. Pohybuje se v systému pro dlouhodobou ochranu digitálních dokumentů, kontroluje a opravuje zde uložené údaje. Zároveň se stará i o obsah dlouhodobého úložiště a jeho rozvoj.

V rámci komunikace kurátorů Krameria NK ČR s uživateli jsou důležité dva komunikační nástroje, a to emailová adresa kramerius4@nkp.cz a facebooková stránka informující o novinkách a nově zpřístupněných dokumentech v rámci Digitální knihovny Kramerius www.facebook.com/DigitalniKnihovnaNKCR. Na výše uvedenou emailovou adresu se může uživatel kdykoli obrátit o pomoc související s používáním Digitální knihovny Kramerius NK ČR s žádostí o zpřístupnění konkrétního dokumentu či s žádostí o pomoc při vyhledávání díla. Stejná adresa slouží veřejnosti také k zaslání dotazů ohledně autorského zákona, případně se zde uživatelé mohou vyjádřit k příspěvkům zveřejněným na facebookové stránce.

Webarchiv a mezinárodní spolupráce na společných kolekcích

Zásadní roli v oblasti archivace digitálních dokumentů hraje International Internet Preservation Consortium (IIPC). Členy konsorcia jsou knihovny nebo další organizace (včetně Webarchivu NK ČR), které se soustředí především na sběr a archivaci obsahu internetu a zajištění trvalého přístupu k těmto sbírkám. Konsorcium podporuje vývoj a využití společných nástrojů, technologií a standardů, které umožňují tvorbu těchto webových archivů, a zároveň rozvíjí a koordinuje spolupráci mezi jednotlivými členy.

Společné kolekce

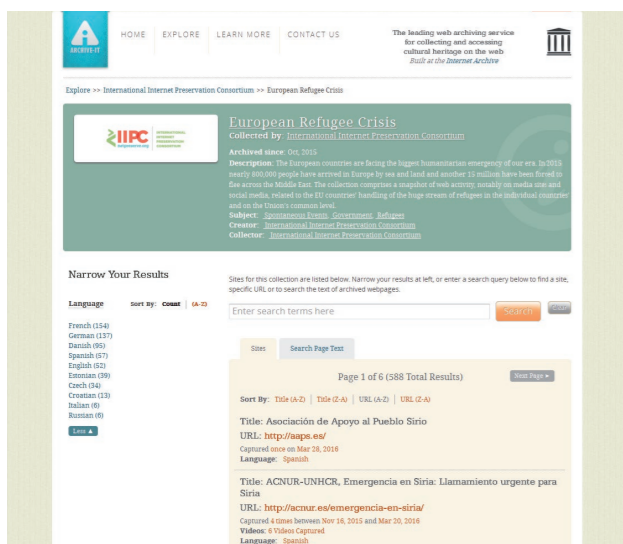
Jedním z důležitých posláních IIPC je podpora celosvětové spolupráce na poli archivace webových zdrojů, Kooperace na úrovni budování sbírek spočívá především ve vytváření tzv. **společných kolekcí** (*collaborative collections*). Je založena nejen na vzájemném poskytování

elektronických zdrojů a URL adres, ale i na sdílení příslušných nástrojů a strategií. O organizaci a správu těchto kolekcí se stará v IIPC Pracovní skupina pro rozvoj obsahu (*Content Development Working Group*), participující knihovny pak vybírají podle dohodnutých kritérií webové zdroje, které jsou archivovány prostřednictvím služby [Archive-It](#). Konsorcium se zaměřuje na dva typy sbírek, budované jednak na základě společného tématu, jednak na konkrétní události nadnárodního významu. Vybrané zdroje v rámci sbírky mohou být uloženy pouze jednorázově, častější praxí je však jejich archivace několikrát v průběhu, případně i po ukončení dané události. Seznam již uskutečněných společných kolekcí, včetně online přístupu k archivovaným zdrojům, je k dispozici na stránkách služby [Archive-It](#). Původně byly tyto společné kolekce zaměřené na celosvětové události, jakými jsou například olympijské hry, postupně pak přibývají i další události nebo témata. K plánovaným společným sbírkám patří poměrně ambiciózní projekt na téma zpráv z celého světa, kdy by se měli členové konsorcia ve spolupráci s dalšími knihovnami nebo organizacemi pokusit vytvořit seznam zdrojů – nejvýznamnějších elektronických médií v jednotlivých zemích, a ten pak v pravidelném intervalu archivovat.

K výhodám propojení kurátorského úsilí patří ve dle širšího přístupu k archivovanému obsahu také sestavování rozsáhlejších a rozmanitějších sbírek či možnost rychlé reakce na aktuální světové události, přičemž společné aktivity směřují k vytváření komplexních mezinárodně relevantních kolekcí.

Jedním z úskalí a zároveň podnětem ke spolupráci je odlišné právní prostředí jednotlivých států, které se staví k možnosti zveřejnění webového obsahu odlišně. Kromě toho se IIPC zabývá i otázkami, jak archivovat elektronické zdroje v zemích, které nemají vlastní archivy, nebo jakým způsobem zajistit data z mezinárodních webů (například na doménách .com, .org a zejména .eu). Řeší ale i praktické otázky vztahující se ke správě a archivaci zdrojů, k tvorbě metadat, rozsahu sklizení a podobně.

Zapojení Webarchivu NK ČR



Oddělení archivace webu NK ČR se již v minulosti podílelo na tvorbě několika společných sbírek. Jednou z posledních je např. kolekce na téma **uprchlické krize v Evropě** (*European Refugee Crisis*), která obsahuje webové zdroje reflektující tuto situaci, ať se již jedná o stránky humanitárních organizací či státních institucí pomáhajících krizi řešit, nebo stránky médií analyzující současný stav.

Výročí sta let od ukončení 1. světové války bylo impulsem k sestavení další tematické sbírky s mezinárodní participací (*World War I Commemoration*). Obsahuje internetové stránky, které mají souvislost s 1. světovou válkou, včetně historických památek, významných míst a vzpomínkových akcí.

Nejnovější sbírkou tvořenou spolupracujícími institucemi je *2016 Summer Olympics and Paralympics*, snažící se zachytit nejvýznamnější elektronické zdroje, které se vztahují k **letní olympiádě a paralympiádě** konané v letošním roce v brazilské metropoli.

Kromě těchto mezinárodně utvářených společných kolekcí Webarchiv buduje i vlastní tematické sbírky týkající se českého prostředí, ovšem do budoucna se chystá i nadále aktivně zapojovat do těchto společných kolekcí a dodávat bohemikální online zdroje.

Tři otázky pro...

Petru Vávrovou, ředitelku Odboru ochrany knihovních fondů a vedoucí Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří

Jakou úlohu má Odbor ochrany knihovních fondů?

Odbor ochrany knihovních fondů vznikl v březnu roku 2011 sloučením dílčích pracovišť rozdělených v NK ČR pod různé jiné útvary a jeho hlavní úlohou je *pečovat o dobrý fyzický stav knihovních fondů a zachovat je pro budoucí generace originální a autentické*: ať už jde o historické rukopisy, tisky, nebo o širokou skupinu tzv. novodobých knihovních fondů vzniklých po roce 1800, kterých je přes šest milionů svazků. Proto odbor zahrnuje jak oddělení restaurování a oddělení preventivní konzervace, tak i výzkumné a vývojové laboratoře, kde probíhá výzkum a vývoj nových metod a materiálů. Odbor ochrany knihovních fondů NK ČR plní také funkci výzkumného, konzultačního a metodického pracoviště s celorepublikovou působností pro ostatní knihovny v České republice.

Starost o fyzický stav téměř 8 milionů svazků padá na bedra 22 pracovníků a dalších několika desítek externích spolupracovníků v rámci činností na různých projektech. Knihovní fondy byly a jsou tvořeny především organickými materiály (papír, pergamen, useň, pojiva barevné vrstvy, lepidla apod.), které podléhají přirozenému stárnutí, jež má za následek jejich postupný rozpad. Celý proces ochrany a péče o knihovní sbírky je pak komplexem činností, které mají za úkol degradaci a poškození výrazně zpomalit, či až zastavit nežádoucí degradační



procesy a eliminovat degradační faktory – toto je ale nekonečný proces.

V čem spočívá ochrana knihovních fondů?

Naše činnost směřující k ochraně knihovních fondů a zachování fondů v dobrém fyzickém stavu pro budoucí generace je zaměřena na monitorování klimatických parametrů a čistotu depozitářů pro ukládání knihovných fondů (tzv. preventivní konzervace) a jejich případnou dezinfekci, individuální a hromadnou konzervaci a restaurování knihovních fondů, knižní vazbu, průzkumy fyzického stavu knihovních fondů a další specifické činnosti z oblasti ochrany. Velký podíl činností je v současnosti zaměřen na přípravu historických tisků na digitalizaci a na mnoho tuzemských i zahraničních výstav spojených s četnými historickými mezníky a jejich oslavami. Podílíme se na plánování a realizaci preventivních opatření proti haváriím a živelním pohromám a na zvládnutí jejich následků. Zároveň jsme nápomocni v ochraně fondů i jiným institucím spravujícím knihovní fondy a spolupracujeme s mnoha knihovnami, institucemi a odbornými pracovišti v rámci České republiky i v zahraničí.

Poskytujeme konzervátorům a restaurátorům knih a rukopisů z jiných knihoven konzultace při řešení jejich problémů a nabízíme různé stáže, semináře apod.

Čím se nyní v Národní knihovně ČR v oblasti ochrany fondů zabýváte?

Neoddělitelnou součástí kvalitní péče o knihovní fondy je i sledování novinek v oboru a navazování kontaktů s odborníky ve světě a konzultace s nimi. To nám umožňují získané projektové a grantové prostředky, díky nimž udržujeme kontakt s mezinárodními pracovišti a daří se nám tzv. držet s nimi krok. Jsme řešiteli několika projektů od Ministerstva kultury ČR, zaměřených na zkvalitnění péče o knihovní fondy a aplikaci výzkumných výsledků do praxe. Takže např. testujeme použití esenciálních olejů při ochraně knižního fondu, vytváříme metodiku hodnocení vlivu kvality ovzduší na knihovní a archivní fondy, vyvíjíme nové materiály a technologie pro průzkum fyzického stavu a konzervaci a restaurování novodobých knihovních fondů. Z našeho nejnovějšího přístrojového vybavení uvedu: přístroj SurveNIR, mikrofadometr, 3D digitální mikroskop HIROX, aeroskop, flow-box, Depulvera apod. Přístroj SurveNIR je nástroj pro rychlý a informačně bohatý průzkum objektů z papíru (určí vybrané vlastnosti) a plastu (určí druh plastu) a je určen k statistickému vyhodnocení stavu novodobých fondů. Přístroj mikrofadometr slouží k určení světlostlosti materiálů a predikuje nebezpečí poškození světlem při výstavách. 3D digitální mikroskop HIROX umožňuje pozorovat a analyzovat materiály či jejich poškození v detailech, jinak nedostupných lidskému zraku, včetně 3D zobrazení povrchu, aeroskop a flow-box zase slouží k testování mikrobiologické aktivity v našich depozitářích a stroj Depulvera nám pomáhá v mechanické očištění fondů od prachových nečistot.

Zajímavosti a tipy

Čo čte knihovník?

Česká literatura a nová média knih

Jan Lukavec



V čem se liší způsob tvorby a zveřejnění literárního díla v podobě textu digitálního a tištěného? Jak se změnila pozice čtenáře v prostředí interaktivních médií? Je vztah české literatury k novým médiím v nadnárodním kontextu v něčem specifický? A jde skutečně o revoluční změny, nebo jen o obměny starších literárních forem přenesených do nového prostředí? A je pravda, že se v digitálním věku narativita stále více vytrácí?

Těmito aktuálními otázkami se u nás zabývá stále více publikací. Zatímco sborník *Literární a knižní kultura v digitálním věku 2015* předkládá na toto téma několik kapitol od různých autorů, například o „znovuza-bydlení“ veřejného prostoru prostřednictvím básnického slova, *Česká literatura a nová média* je dílem jediného vědce, Karla Pioreckého.

Podle něj hlavní změnou, kterou digitální technologie přináší pro literární tvorbu, je „rozpínání literárního systému, k němuž dochází vlivem přítomnosti nových médií, jež radikálně demokratizují autorství, stanovují pouze minimální překážky při zveřejňování textů a zásadně zmnožují počet literárních textů ve veřejném oběhu“. To je spojeno s odstraněním nespravedlivých (například geografických, ideologických nebo genderových) překážek v přístupu do veřejné literární komunikace.

Dalším důsledkem je to, že pojetí literatury jako sociálního a uměleckého fenoménu je nahrazeno literaturou chápanou jako nezávazná volnočasová aktivita, kterou může bez omezení provozovat každý a ze které „někdy vzejde umělecké dílo“. Množství internetových textů je ovšem tak obrovské, že je nebude schopen žádný historik, pokoušející se o souhrnnou analýzu, obsáhnout. Možné řešení Piorecký tuší v jejich kvantifikační statistické analýze (neboli na digitální texty navrhuje využívat sofistikované digitální technologie). Dále autor zmiňuje „proces destabilizace textu“, kterým je zásadní měrou zproblematizována možnost určit finální znění literárního textu.

Piorecký připomíná i četná jednotlivá díla, jež v prostředí digitálních technologií u nás již vznikla a získala si jistou mediální pozornost, jako jsou HyperHomer **Petra Stradického**, Město výtvarnice **Markéty Baňkové** nebo „kolektivní“ romány vznikající se spoluúčastí široké komunity (Blogový román **Michala Viewegha**, *Labyrint* **Pavla Renčína**). Referuje též o širokém poli tzv. konceptuálního psaní, „které i do tiskem vydávané literatury vnáší a zviditelňuje principy vytváření digitálního textu: kopírování, montáže a aropriace textů (díky oblíbeným příkazům ctrl+c/ctrl+v), záměrné defor-

mace textů“. Řadí sem sbírku 3,14čo! Diskusní básně, vzniklé jako koláž projevů z diskusních fór na internetových serverech, texty inspirované počítačovými hrami nebo generované počítačovými programy. Zmiňuje také Twitteropsaní s **J. Rudišem**. Roku 2012 napsal populární spisovatel Rudiš úvodní epizodu příběhu a následně k ní připojovali svá pokračování libovolní uživatelé Twitteru. Rozepisuje se také o aktivitách facebookové skupiny Povídky ze zdi (společné tvůrčí psaní), jejímž cílem je rovněž kolektivní – respektive komunitní – tvorba kratších narativních útvarů: „Administrátorka skupiny určuje téma a píše úvodní část každé povídky. Spolu s ní zveřejňuje také týdenní rozpis, na němž je ke každému dni uvedeno jméno jednoho člena skupiny, který k uvedenému datu zveřejní prostřednictvím komentářového pole své pokračování.“

Není pochyb, že nové technologie poskytují spisovatelům nové možnosti, díky nimž literatura, jak píše profesor anglické literatury na Michiganské univerzitě Thomas C. Foster v knize *Jak číst literaturu jako profesor*, roste a expanduje, a pokud někdo tvrdí opak, je to jen znakem toho, že se jí dostatečně nevěnuje. Ještě pořád se totiž vyprávějí příběhy: nové i staré s novými rysy: „Už jen proto se chce člověku ráno vstát – aby zjistil, co se následně stane.“

Střípky z Archivu NK ČR Zamyšlení nad jedním výročím

Kateřina Hekrdlová

Hledáme-li na internetu informace o nejstarší pražské veřejné knihovně a čítárně, obvykle na nás vyskočí dvě data – 1775 a 1781. Obě jsou spojená s činností bratrů Wolfganga a Ondřeje Gerlových. První letopočet se vztahuje k počínání Wolfganga, který nejprve otevřel v roce 1772 v Karlově ulici čítárnu novin a časopisů pro členy tzv. *Sečtělého klubu* a v roce 1775 zde začal půjčovat i knihy. Druhý pak k podniku jeho bratra Ondřeje, jenž začal v roce 1781 v domě U Zlatého jednorozce na Staroměstském náměstí provozovat první úředně povolenou půjčovnu a čítárnu knih. Byla zcela veřejná, tedy přístupná všem, nejen „klubovým členům“. Právě rok 1781 je tedy většinou uváděn v různých kalendářích jako datum otevření první veřejné čítárny časopisů a půjčovny knih. Proto je v nich letos uvedeno 235. výročí této události.

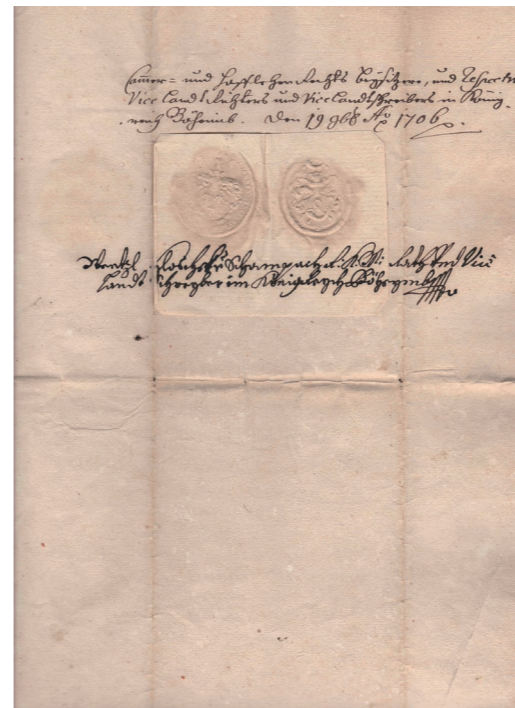
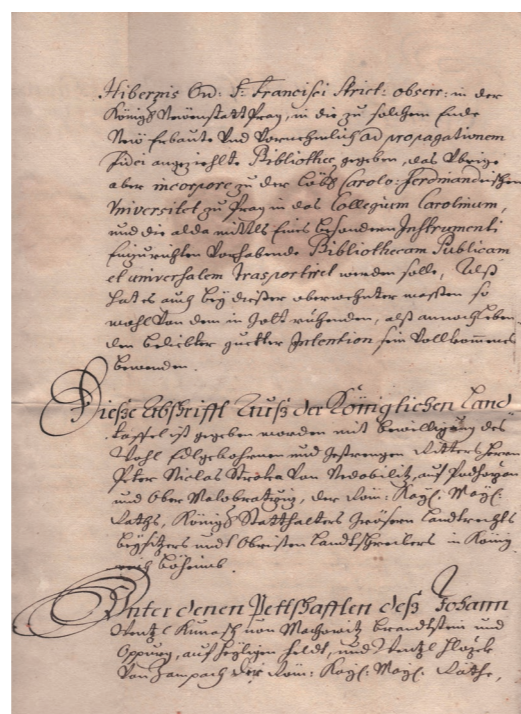
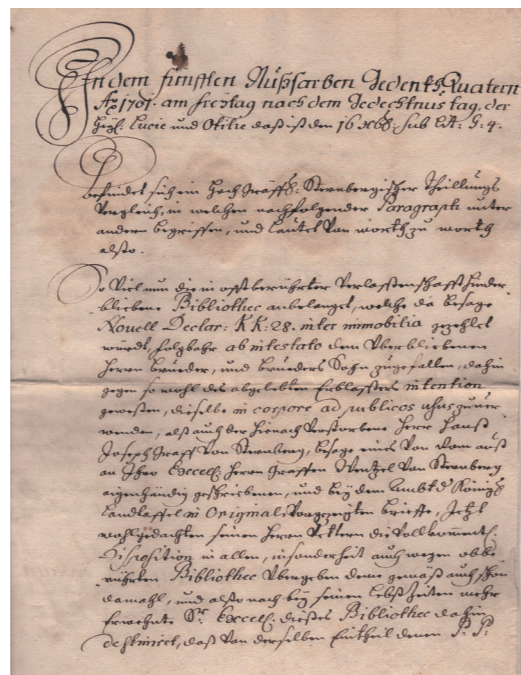
Podívejme se však blíže na veřejné zpřístupňování knih v Praze. Pomineme-li, že v říjnu 1777, tedy o čtyři roky dříve, byla oficiálně otevřena nově vytvořená c. k. Universitní knihovna, která byla veřejná, a její čítárna tedy sloužila každému, kdo měl o knihy zájem, musíme jít však ještě dále do minulosti, abychom objevili počátky zpřístupnění knih veřejnosti.

Vedle jezuitské klementinské knihovny patřila univerzitě ještě Nová karolinská knihovna umístěná v Karolinu. Jejím jádrem se stala v roce 1700 knihovna Jana Josefa ze Šternberka, kterou jí odkázal ve své závěti pod podmínkou, že bude sloužit zdarma veřejnosti.

Z důvodu vleklého dědického řízení se tak stalo až v roce 1726. V květnu tohoto roku informuje *Český postilion* o tom, že „...bibliotéka ... každé pondělí, ve středu, ve čtvrtek a v pátek před polednem od devíti až do jedenácti hodin, odpoledne pak od třetí až do páté hodiny přes celý rok ... jednomu každému beze všeho ouplatku otevřena bude“.

Přestože tedy letos slavíme 235 let od otevření první pražské veřejné čítárny a knihovny, měli bychom spíše vzpomenout 290. výročí této významné události.

Výpis z desek zemských z 19. 11. 1706 týkající se Šternberské knihovny a jejího vřazení do Collegia Carolina jako knihovny veřejné a obecné.



Kalendárium aneb víte, že ...

... před 55 lety, 2. 9., zemřel generál **Karel Kutvaš**, hrdina československých legií v Rusku a vojenský velitel Pražského povstání v květnu 1945, který se po únoru 1948 stal obětí politické perzekuce ze strany komunistického režimu.



... před 225 lety, 4. 9., se narodil **Jan Svatoopluk Presl**, rakouský a český vysokoškolský pedagog, vystudoval na Karlo-Ferdinandově univerzitě v pražském Klementinu, kde po získání doktorátu působil jako profesor zoologie a mineralogie. Je spolutvůrcem české odborné terminologie mnoha vědních oborů, zejména pak v mineralogii, chemii, zoologii a botanice. Zavedl dvouslovné pojmenování anorganických sloučenin a rozlišování oxidacího čísla pomocí přípon (v jeho původním systému bylo ovšem přípon pouze 5). Popsal a pojmenoval i řadu rostlin a živočichů exotických, např. tropické cykasy, ale i tuleně, vorvaně, lachta, bobra, dikobraza, zubra, mrože nebo hrocha či klokana. Češi jsou spolu s Chorvaty, kteří Preslovo pojmenování pro klokana převzali, údajně jediným národem na světě, který nemá název odvozený od slova *gangurru* z jazyka Guugu Yimithirr. Z jeho přírodovědných pojmenování zůstala živá naprostá většina (běžné jsou *kopretina*, *kukuřice* či *bledule*, *lebeda* pro *Atriplex*, *šřovík* pro *Rumex* atd.). Presl je autorem českých a slovenských názvů pro *draslík*, *kyslík*, *vápník* a také pro minerály *cinovec*, *kazivec* a *živec*. V roce 1831 spoluzakládal Matici českou. V roce 1847 se stal členem vídeňské akademie věd. Byl rovněž členem české akademie věd.



... před 225 lety, 6. 9., byl **Leopold II. korunován na českého krále**, v chrámu sv. Víta mu byla při ceremoniálu vsazena na hlavu Svatováclavská koruna. K oslavě korunovace byla českými stavy objednána u *W. A. Mozarta* opera *La Clemenza di Tito* (Titus), jež měla premiéru tentýž den ve Stavovském divadle v Praze.



... před 175 lety, 8. 9., se narodil **Antonín Dvořák**, hudební skladatel.



... před 95 lety, 8. 9., zemřel **Jan Janský**, lékař, objevitel čtyř krevních skupin.

... před 15 lety, 13. 9., zemřel **Jaroslav Drobný**, úspěšný český tenista a hokejista.



... před 130 lety, 14. 9., se narodil **Jan Masaryk**, diplomat a politik, syn prvního československého prezidenta T. G. Masaryka.



... před 1095 lety, 15. 9., zemřela **sv. Ludmila**, kněžna, manželka prvního historicky doloženého Přemyslovce Bořivoje I., babička sv. Václava, patronka země české.

... před 115 lety, 23. 9., se narodil **Jaroslav Seifert**, básník, nositel Nobelovy ceny za literaturu.



... před 110 lety, 28. 9., zahájilo svou činnost **prvními dostihy závodistiště v Chuchli**.

... před 85 lety, 28. 9., byla v Troji **otevřena Pražská zoologická zahrada**.

... před 155 lety, 2. 10., zahájil v Praze činnost **pěvecký spolek Hlahol**.

... před 70 lety, 2. 10., zemřel **Eduard Bass** (vl. jm. Eduard Schmidt), český spisovatel, novinář, zpěvák, fejetonista, herec, recitátor, konferenciér a textař. Proslul zejména knihami *Klapzubova jedenáctka* a *Cirkus Humberto*. Vydával kabaretní texty v edici *Syrinx* a satirický časopis *Šibeničky*. Později byl ředitelem v pražských kabaretech *Červená sedma* a *Rokoko*. V letech 1920–1942 působil jako redaktor Lidových novin, od května 1933 do 31. prosince 1938 byl jejich šéfredaktorem.



... před 80 lety, 5. 10., se narodil **Václav Havel**, spisovatel, dramatik, prezident České republiky.

... před 230 lety, 13. 10., **vydal císař Josef II. Toleranční patent**, který byl prvním krůčkem k nastolení náboženské svobody. Privilegované postavení si i po jeho vydání uchovala římskokatolická církev, vedle ní byla trpěna vyznání augšpurské (luterské), helvetské (kalvínské) a řeckopравoslavné (tzv. nesjednocení Řekové). Důvodem vydání byla snaha vyjít vstříc osvícenskému evropskému trendu a zároveň se kultivovaným způsobem vyrovnat se zbytky zejména evangelického podzemního hnutí. Toleranční patent tuto menšinu vyvedl z ilegality a tím zviditelnil, takže na ni mohlo



být působeno cíleně ideologicky, politicky i ekonomicky. Patent měl také zabránit emigraci schopných a bohatých protestantů, aby nedocházelo k hospodářskému oslabování habsburské říše.

... před 120 lety, 18. 10., se konalo **první filmové představení v Praze**, v hotelu U Černého koně Na Příkopě 120.

... před 415 lety, 24. 10., zemřel v Praze **Tycho Brahe**, dánský astronom a šlechtic, na svou dobu velice vzdělaný. Navštěvoval univerzity v Kodani a Lipsku, posléze studoval též na univerzitách ve Wittemberku, Rostocku a Basileji. Jeho zájem vzbudila astronomie a alchymie. V roce 1572 pozoroval novou hvězdu v souhvězdí Cassiopeia a rok nato o tom vydal krátké pojednání. V následujících letech přijal nabídku krále Frederika II., který mu daroval ostrov Hven v průlivu blízko Kodaně, na němž Brahe vybudoval svou observatoř zvanou Uraniborg. Dokončena byla roku 1576 a patřila k nejlépe vybaveným v Evropě. Měl zde rozsáhlou knihovnu, přístrojové vybavení pro pozorování, mechanickou dílnu i vlastní nakladatelství. Po neshodách s králem Kristianem IV., nástupcem Frederika, musel Brahe roku 1597 Dánsko opustit. Na pozvání císaře Rudolfa II. přijel v červnu 1599 do Prahy, kde až do své smrti v roce 1601 působil jako císařský dvorní astronom. Brahe při svých pozorováních a měřeních používal kovové přístroje vlastní konstrukce, nebo vyrobené na jeho objednávku (kopie dvou sextantů jsou dodnes k vidění v Klementinu, originály uchovává Národní technické muzeum). Brahe dokázal překonat dosavadní přesnost úhlových měření Ulug Bega (1394–1449) ve středoašijském Samarkandu, čímž se Evropa poprvé dostala v kvalitě pozorování před Asii.

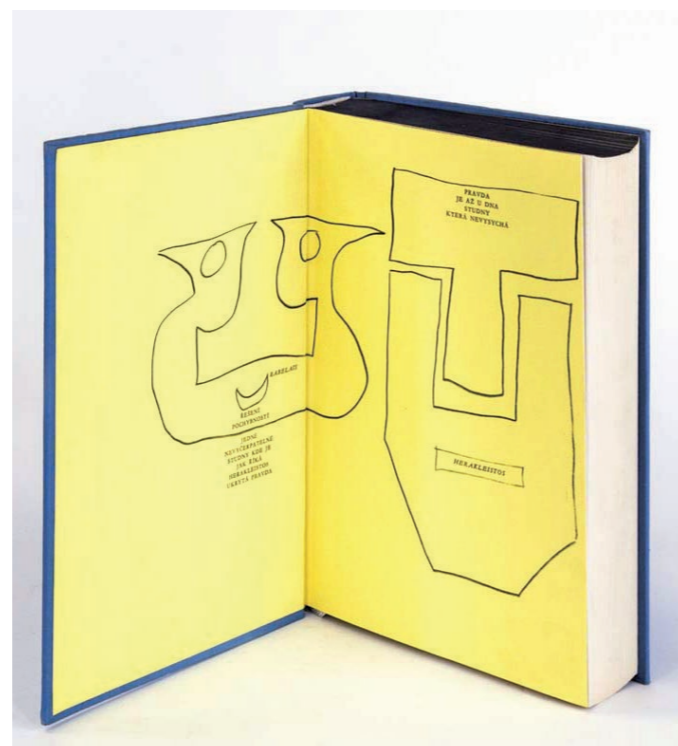
Tycho Brahe je pochován v kostele Matky Boží před Týnem v Praze na Starém Městě.



Knihy se těžko vystavují: Zdenek Seydl

15. 9.–29. 10. / po–so: 9–19 hod.

Cyklus *Knihy se těžko vystavují* je přehlídkou knižního designu. Kurátor Martin Tvrdý ve spolupráci s Archivem výtvarného umění a Elpidou o.p.s. tentokrát upozorňuje na práci předního českého výtvarníka a knižního grafika Zdenka Seydla. Výstava nabízí jeho ojedinělý rukopis a průřez jeho tvorbou, kterou mnoho českých čtenářů zná například z dětských knih, a představuje také novou knihu *Zdenek Seydl a knihy*.



Zveme vás

Výstavní chodba – přízemí

Vstup 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

Tvořivé ruce

10. 8.–10. 9. / po–so: 9.00–19.00 hod.

Výstava kreseb, maleb, keramiky, drátování, paličkování, smaltů, fotografií, prací z kůže, papíru, korku či textilu – patchworku, batiky, loutek aj. Autorkami vystavených prací jsou členky Klubu tvořivých knihovniců, který vznikl jako nová sekce Svazu knihovniců a informačních pracovníků (SKIP) v roce 2010 a sdružuje převážně knihovnice s výtvarným zaměřením.



Galerie Klementinum

Mariánské náměstí 190/5, vchod B2

Vstupné: dospělí 50 Kč; senioři, studenti 40 Kč; skupina 10 a více osob 40 Kč/osobu; děti 6–15 let 20 Kč, děti do 6 let zdarma. Více informací na www.nkp.cz.

Křesťanská Arménie

12. 10.–25. 10. / út–ne: 10.30–18.00 hod.

Výstava přibližuje písemné památky Arménie od nejstarších po novodobé s důrazem na česko-arménské kulturní vazby. Koná se v rámci spolupráce obou národních knihoven u příležitosti 350 let od vytištění první arménské bible v Amsterdamu. Zahnuje více než 20 unikátních starých tisků zapůjčených z Arménské národní knihovny a je doplněna z fondů NK ČR.



Křižovnická chodba

Slavné stavby Františka Maxmiliána Kaňky

5. 10.–10. 12. / po–so: 9.00–19.00 hod.

Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma).

Výstavu u příležitosti 250. výročí úmrtí prvního původem českého velikána barokní architektury pořádá Kotěrovo centrum architektury o.p.s. ve spolupráci s nakladatelstvím FOIBOS BOOKS.

Panelová výstava představuje reprezentativní výběr 25 staveb z rozsáhlé tvorby F. M. Kaňky, který je považován za nejproduktivnějšího a nejvyhledávanějšího stavitele české šlechty. Vedle Santiniho a Dientzenhoferů se stal též umělecky nejvýznačnějším architektem českého baroka.

SIGNAL

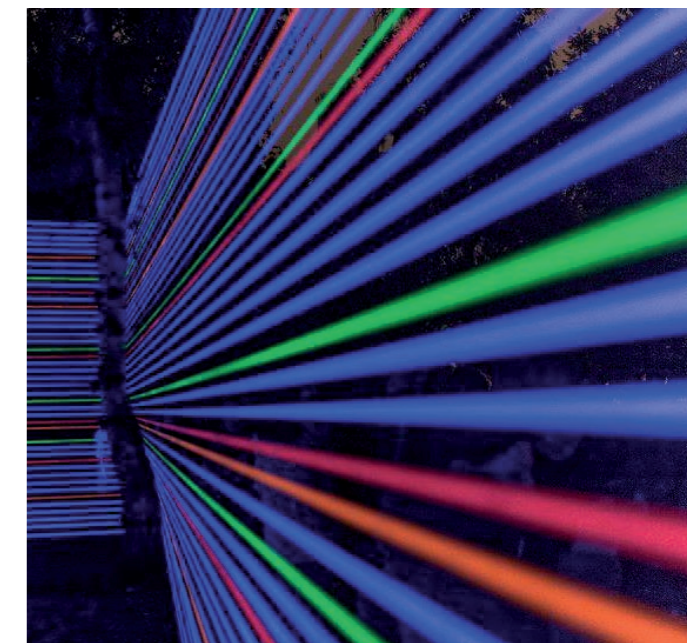
Zrcadlová kaple

SIGNAL – Festival světla v Praze 2016

13.–16. 10. / od 19.00 hod. do půlnoci

Vstup zdarma.

Signal je mezinárodní festival světla, který se odehrává ve veřejném prostoru historického centra Prahy. Na čtyři říjnové dny město po setmění ožije světlem. K vidění budou exteriérové i interiérové světelné instalace a video-mappingové show, které vždy přilákají do ulic metropole tisíce návštěvníků. Přehlídka nových technologií ozvláštňují mj. Staroměstské náměstí, palác U Hybernů, Ovocný trh či Kampu. Po roční přestávce zavítá světelná show opět do historických prostor Klementina, tentokrát do Zrcadlové kaple.



Slovanská knihovna zve

Tradice českých, československých bádání o dějinách a kultuře východní Evropy.

14. 09. / od 9.30 hod.

zasedací sál NK ČR (vchod A, 2. patro)

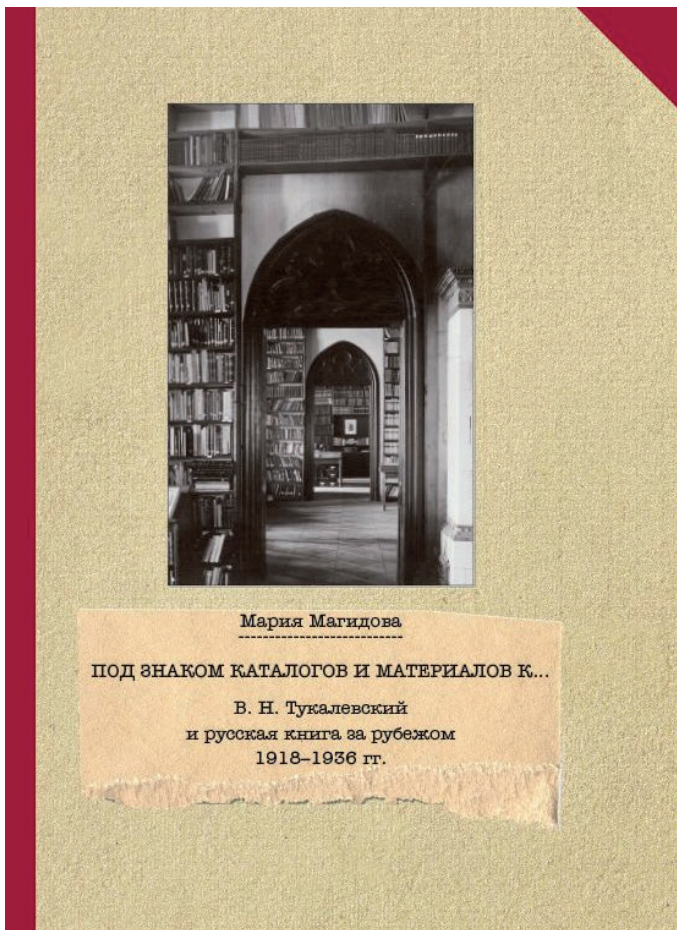
Tradice českých, československých bádání o dějinách a kultuře východní Evropy. (Na počest doc. PhDr. Václava Vebera, CSc. 31. srpna 1931 – 24. května 2016) Mezinárodní vědeckou konferenci pořádá Výzkumné centrum dějin východní Evropy Historického ústavu AV ČR a Slovanská knihovna.

Pod znakom katalogov i materialov k... V. N. Tukalevskij i ruskaja kniga za rubežom. 1918–1936 gg

22. 09. / od 18.00 hod.

zasedací sál NK ČR (vchod B2, 1. patro)

Pod znakom katalogov i materialov k... V. N. Tukalevskij i ruskaja kniga za rubežom. 1918–1936 gg. (Praha – Sankt-Petěrburg, 2016) Presentaci knihy Marie Magidové pořádá Slovanská knihovna, Informačně-kulturní centrum „Ruskaja emigracija“ (Sankt-Petěrburg), vydavatelství „Symposium“ (Sankt-Petěrburg). Presentace proběhne v ruštině, tlumočení není zajištěno.



Projekt Klementinum 190 zve



Révvové nádvoří CERMAQUE – Písně od srdce

12. 9. / od 19.00 hod.

Hudební večer Jakuba Čermáka (Cermaque), básníka a písničkáře, filmového režiséra a animátora.

Klementinum 190
živé umění v Národní knihovně

Cermaque
Písně od srdce
/ Koncert na nádvoří Klementina

12 září 2016
bortí se ledovec
i chrám svatého Víta
a divné hřími

19.00
vstup volný
ale neobsáhneš růži
jen pravými úhly
a nevěmstnáš duši
do grafu

takže neboj
neboj, neboj ...

K 190
Klementinum 190 / Mariánské nám. 5 / Praha 1
www.facebook.com/klementinum190/

Akce proběhne na Révvovém nádvoří

Nádvoří pod Astronomickou věží TOMÁŠ JANYPKA – Obratník klauna

13. 10., 14. 10. a 15. 10. / od 18.30 hod.

Tři večery pod širým nebem s pohybovým divadlem v podání Tomáše Janypky, performerera, tanečníka, současného klauna a herce s minimalistickým projevem.

